

علمی پژوهشی

بررسی میزان امید به آینده، میان دانش آموزان مقطع متوسطه استان خراسان شمالی

نوروز نیمروزی ناوخی*، بهمن باینگانی^۲

چکیده

تاریخ دریافت:

۰۲ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۱۴ شهریور ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

امید به آینده؛ دانش
آموزان؛ مقطع متوسطه؛
خراسان شمالی

آینده‌نگری “فتوریسم” جزء سرشت انسان است، انسان به امید زنده است و با امیداری، نسبت به آینده‌ای روشن تلاش می‌کند. تحقیق حاضر با هدف شناخت میزان امید به آینده میان دانش آموزان مقطع متوسطه استان خراسان شمالی انجام شده است. روش تحقیق، روش پیمایش و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق ساخته به علاوه مقیاس ناامیدی بک (HS) می‌باشد. جامعه آماری، کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه استان است. نمونه مورد مطالعه، با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۵۷۰ نفر از دانش-آموزان متوسطه در چهار شهر بجنورد، اسفراین، جاجرم و راز و جر گلان است. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای و تصادفی ساده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که نمره کل امیدواری در حد متوسط (نمره ۲/۳۵ از ۴) می‌باشد. دانش‌آموزان پسر امیدواری بیشتری نسبت به دانش‌آموزان دختر دارند. بیشترین نمره امیدواری در بعد امید به آینده تحصیلی و کم‌ترین نمره امیدواری به امید به آینده اقتصادی جامعه اختصاص دارد.

مقدمه

این بخش شامل زمینه، بیان مسأله، اهمیت تحقیق، ضرورت تحقیق، اهداف و سؤالات تحقیق می‌باشد. آینده‌نگری “فتوریسم” جزء سرشت انسان است، انسان به امید زنده است و با امیداری، نسبت به آینده‌ای روشن تلاش می‌کند و از حرکت باز نمی‌ایستند. هر انسانی به آینده می‌نگرد؛ برخی نسبت به آینده امیدوارند و افق‌های روشن را سراغ دارند و هرگز دچار یأس و ناامیدی نشده و با باورهای صحیح نسبت به آینده مثبت فکر می‌کنند، درست می‌اندیشند و انتخاب‌های ارزشمندی دارند. منشأ هر پویایی و پیشرفتی در زندگی انسان، امید است و امید به آینده یکی از نیازهای اساسی انسان‌هاست؛ چراکه انسان ناامید نمی‌تواند در راه تحقق اهداف فردی و خصوصاً اجتماعی گام بردارد (محققان و

^۱استادیار گروه آموزشی علوم اجتماعی و سیاسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران. (نویسنده مسئول)
^۲استادیار گروه آموزشی علوم اجتماعی و سیاسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران.

پرچم، ۱۳۹۱). مسأله امید و عوامل و پیامدهای آن برای سلامت اجتماعی و روانی فرد بسیار مهم است؛ چون دست-یابی به اهداف، نقشه‌ها و آرزوها در آینده به وقوع می‌پیوندد. مطابق نتایج برخی پژوهش‌ها، افراد امیدوار و شادمان روابط اجتماعی قوی‌تری با همسر، دوستان، اطرافیان و بستگان خود دارند (فردیکسون^۱، ۲۰۰۹؛ گیلتی^۲ و همکاران، ۲۰۰۴؛ دانر^۳ و همکاران ۲۰۰۱؛ فاولر و کریستاکیز^۴، ۲۰۰۸).

یکی از زمینه‌های اصلی و مهم در به‌وجود آمدن احساس نشاط و شادی، وجود امید نسبت به خود، زندگی و آینده است. احساس اضطراب و نگرانی با عدم امید به آینده رابطه مستقیم دارد. امید به آینده دست‌یافتن به هدف یا انتظار دست‌یابی به هدف است؛ به گونه‌ای که "شو" تئوری امید را تئوری انگیزش نامیده است (کمپل^۵، ۱۹۸۱). یو و فرلنگ معتقدند امیدواری پیوندی است میان رفتارهای مرتبط با هدف و باورهای فرد برای رسیدن به این اهداف. میزان امیدواری بالا با بهزیستی بیشتر همراه است. امیدواری از طریق تجارب موفقیت‌آمیز زندگی افزایش می‌یابد و به‌واسطه تجارب شکست تقلیل می‌یابد (یو و فرلنگ^۶، ۲۰۰۸).

علیزاده اقدام (۱۳۹۱) در تحقیقی نشان داده است که امید دانشجویان به آینده از میزان دین‌داری، انسجام و اعتماد اجتماعی (از ابعاد سرمایه اجتماعی) و سرمایه فرهنگی متأثر می‌گردد. در واقع، امید به آینده در بین دانشجویان بیشتر از اینکه از ویژگی‌های فردی تأثیر بپذیرد، از عوامل ساختاری متأثر است.

جامعه ایران به لحاظ مواجه شدن با تحولات ساختاری همانند افزایش سالانه جمعیت، مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و همچنین گذار از جامعه سنتی به جامعه مدرن و در آستانه ورود به عرصه دنیای فناوری شاهد بروز پدیده‌های مختلفی در حوزه عدالت، نشاط، امنیت و آسیب‌های اجتماعی است که این موضوع امید به آینده افراد را در جامعه ایران بیشتر از گذشته تحت تأثیر قرار داده است. امید به آینده، اگرچه تا حد زیادی بستگی به شرایط فردی دارد، اما عوامل اجتماعی نقش بسیار مؤثری در افزایش یا کاهش آن دارند. جامعه از یک‌سو موجد شرایطی است که می‌تواند فرد را به سوی تحقق اهداف و آرزوهای شخصی سوق دهد و از سوی دیگر زمینه‌ساز تحقق فضایی است که فرد می‌تواند به کنش متقابل و ارتباط با هم‌نوعانی که باعث ایجاد آرامش، امنیت و اطمینان خاطر وی برای یک زندگی مناسب می‌شوند،

1 Fredrickson

2 Guilty

3 Danner

4 Fowler & Christakis

5 Campell

6 You and Furlong

مبادرت ورزد. احساس امنیت ناشی از ارضاء نیازها و تحقق اهداف، از جمله عواملی اساسی است که امید به آینده را در بین افراد جامعه گسترش می‌دهد (صفری شالی و طوافی، ۱۳۹۷: ۱۱۸).

در این جا مسأله این است که دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان، به چه میزان از امیدواری برخوردارند؟ اینکه دانش‌آموزان چقدر به آینده اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کشور و استان نوپائی که در آن قرار دارند امید دارند؟ در مجموع این پرسش‌ها را می‌توان پیش کشید که دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان به لحاظ وضعیت فردی (شغل، ازدواج، زندگی آینده، تحصیل و ...) و وضعیت اجتماعی (وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور) چقدر امیدواری دارند؟ بر اساس این، هدف کلی تحقیق، بررسی میزان امیدواری به آینده بین دانش‌آموزان مدارس متوسطه استان خراسان شمالی است.

ادبیات پژوهش

نظریه امیدواری اشنایدر^۱

طی دهه ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ امید زیر نظر رویکردهای علمی‌تری به شکل رسمی‌تری تحت امتحان و بررسی قرار گرفت. هم روانکاوان و هم روان‌شناسان بر این عقیده بودند که امید پایه انتظارات مثبت برای کمال هدف است، اما این عقیده روانکاوان و روان‌شناسان در جامعه علمی گذشته ممارست چندانی نشده است. در سال ۱۹۷۰ موج تحقیقات روان‌شناختی مربوط به استرس و مقابله کردن با بیماری‌ها گسترش یافت. محققان در طول تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که افکار منفی و احساسات منفی با سلامتی رابطه معکوس دارند. در قدم بعدی محققان فرآیندهای مثبتی از جمله امید را برای کسب نتیجه مثبت مورد مطالعه قرار دارند. مؤثرترین حرکت در سال ۱۹۹۰ با پدید آمدن نظریه امیدواری انجام شد. نظریه امید به وسیله روان‌شناسی آلمانی، اشنایدر، فرمول‌بندی شده است. اشنایدر برای ایجاد این نظریه، آزمایشات متفاوتی را روی دانشجویان دوره لیسانس انجام داد. قبل از هر چیز امیدواری نیاز به تعریف داشت. در زیر به دو تعریف اشاره می‌کنیم:

تعریف امید: امید یک حالت انگیزش مثبت بر پایه تعامل موفقیت‌آمیز دو نوع تفکر است. این دو نوع تفکر شامل تفکر اضطراری مبتنی بر هدف‌جویی، یعنی انرژی به سمت هدف و تفکرات کارآمد یا طرح‌هایی که به هدف می‌رسند، است (اشنایدر، اروین و اندرسن، ۱۹۹۱^۲).

¹ Snider

² Snider, Ervine and Anderson

تعریف دیگری از امید: امید مجموعه شناخت‌هایی بر پایه یک حس سوق داده شده، متقابل، اضطراری، موفقیت‌آمیز و تفکرات کارآمد است (اشنايدر- هاريز^۱ و همکاران، ۱۹۹۱) به منظور فهم نظریه امید قبل از هر چیز لازم است اصطلاحاتی از جمله اهداف، تفکرات اضطراری مبتنی بر هدف‌جویی و تفکرات کارآمد روشن شوند.

اهداف، اساس و پایه نظریه امیدواری هستند. ساموئل کالریچ در کتاب کاربرد امیدواری می‌نویسد، امیدوار بودن با داشتن هدف زنده نخواهد ماند. اهداف برای آنکه بتوانند افکار ما را به خود معطوف کنند، باید از ارزش کافی برخوردار باشند. از طرفی دیگر اهداف امیدبخش معمولاً کم‌تر غیر قابل اعتماد می‌باشند، در انتهای یک طیف اهدافی قرار دارند که احتمال رسیدن به آن‌ها ۱۰٪ می‌باشد. برای این اهداف امیدواری ضرورتی ندارد. در طرف دیگر طیف اهداف غیر قابل قبول قرار دارند که احتمال رسیدن به آن‌ها صفر درصد می‌باشد. این اهداف به جای آنکه مفید باشند، برعکس نتیجه منفی دارند. تحقیقات این عقیده را که مردم معمولاً امیدواری را تحت شرایطی که احتمال رسیدن به هدف متوسط است، مفید می‌دانند، به اثبات رسانده است (اوریل^۲ و همکاران، ۱۹۹۰). تفکرات کارآمد، مسیرهای رسیدن به اهداف مورد میل برای تفکر امیدبخش موفقیت‌آمیز به گونه‌ای مطلق ضروری می‌باشد. در روان‌شناسی شناختی این مبحث مطرح می‌شود که هدف مغز، فهم و پیش‌بینی پیامدهای علمی است (کرایجز^۳، ۱۹۴۳). تفکرات کارآمد توانایی ادراک‌شده فرد را برای اتخاذ مسیرهای قابل قبول در رسیدن به اهداف تحت تأثیر قرار می‌دهد.

تفکرات اضطراری مبتنی بر هدف‌جویی

این تفکرات جزء انگیزش به صورت راندن انسان در طول مسیر مورد تصویر برای رسیدن به هدف هستند. این تفکرات ادراک شخصی را که او می‌تواند در طول مسیر تصور شده، به اهداف شروع به حرکت کند، منعکس می‌سازد و همچنین ارزیابی شخصی از توانایی او را در استقامت و پشتکار برای رسیدن به هدف منعکس می‌سازند.

امیدواری

امیدواری در نظریه امیدواری مجموع تفکرات اضطراری مبتنی بر هدف‌جویی و تفکرات کارآمد است. هر یک از این دو نوع تفکر، دیگری را افزایش می‌دهد. در فرآیند تعقیب هدف، آن‌ها متقابلاً بر هم اثر می‌گذارند و از هم متأثر می‌شوند.

¹ Hariz

² Orille

³ Craggs

موانع

به دلیل وجود موانع در مسیر ما همیشه نمی‌توانیم به اهدافمان برسیم، طبق نظریه امیدواری چه چیزی اتفاق می‌افتد؟ بیشتر مردم فکر می‌کنند که تنها می‌توانند یک مسیر برای رسیدن به اهدافشان در نظر بگیرند، اما آن‌ها می‌توانند دریابند که توانایی تفکر به مسیرهای متعدد دارند؛ به خصوص زمانی که انسان با مانع روبه‌رو می‌شود، به مسیرهای متعدد فکر می‌کنند تا بتوانند در صورت استفاده از آن‌ها موانع را دور زده و به هدف دلخواه برسند. افرادی که از امیدواری بالاتری برخوردارند، توانایی فکر کردن را به مسیرهای چندگانه بهتری دارند (اشنایدر، ۱۹۹۴). در هنگام مواجهه با موانع موجود در راه تفکرات کارآمد مسیرهای جدید را موجب می‌شوند و تفکر اضطراری مبتنی بر هدف‌جویی انگیزه‌های لازم را برای کانال زدن به مسیرهای متفاوت ایجاد می‌کند.

دو دیدگاه نسبت به آینده وجود دارد:

- ۱- نگاه مبتنی بر چشم انداز و هدف روشن، همراه با برخی شاخصهای تعریف شده. در این آینده نگری سعی بر آن است تا براساس مجموعه هدفهای قابل دسترسی، برخی شاخص‌های آن تعریف و کار از این منظر دنبال شود.
  - ۲- نگاهی آرمانی: این نوع آینده نگری که نامحسوس تر و به ویژه در حوزه جوانان خیلی عمیق تر و گسترده تر است، بیشتر شامل آرزوهای دور و درازی است که امکان دسترسی به آنها کمتر فراهم است.
- از این جهت توصیه می‌شود که برای برخورداری از آینده با منطق و عقلانیت لازم باید سه فرآیند مورد توجه قرار گیرد: فرآیند اول، انگیزش‌هایی است که پشتوانه اصلی تاثیر بر آینده است و معمولاً تمایلات، علائق و اهداف جوان را نسبت به آینده در بر می‌گیرد رویکرد دوم، رویکرد برنامه ریزی است، که براساس آمال و آرزوهای تعریف شده چگونگی تحقق و دسترسی به این انگیزه‌ها و آمال مشخص می‌شود رویکرد سوم، نیز میزان انتظاراتی را که افراد از برآورده شدن این علایق در آینده دارند پیش بینی می‌کند. (تاجیک، ۱۵: ۱۳۸۵-۱۲)

پیشینه پژوهش

- صفری شالی و طوافی (۱۳۹۷) در "بررسی میزان امید به آینده در بین شهروندان تهرانی" به این نتیجه رسیدند که یک سوم درصد از شهروندان تهرانی از امید به آینده بالایی و مابقی از امید نسبی و یا حداقلی برخوردار هستند. نتایج

آزمون همبستگی نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل می‌تواند بالای یک سوم از میزان امید به آینده را در بین مردم شهر تهران تحت تأثیر قرار دهند.

- مهدوی (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان "میزان امیدواری در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی" به این نتیجه رسید که امیدواری در دانشجویان دختر و دانشکده‌های علوم انسانی و بعد سوم روابط رماتیک به‌طور معنی‌داری بیشتر از دانشجویان دختر و پسر دانشکده مهندسی و دانشجویان پسر دانشکده‌های علوم انسانی می‌باشد.

- مؤسسه خدمات مشاوره‌ای جوانان و پژوهش‌های اجتماعی آستان قدس رضوی (۱۳۸۳) در تحقیقی با عنوان "بررسی میزان امیدواری نسبت به آینده در بین نوجوانان و جوانان شهر مشهد" به این یافته رسید که میانگین نمره امیدواری در بهبود وضعیت سیاسی و اجتماعی آینده کشور معادل ۲/۴۹ بوده است. در این میان بیکاری و نبود امنیت شغلی و همچنین دسترسی آسان جوانان به مواد مخدر میانگین‌های بسیار پایینی را به دست آورده‌اند.

- در پژوهشی از سازمان ملی جوانان (۱۳۸۳) با عنوان "جوانان و نگاه به آینده"، نتایج بررسی نشان می‌دهد که تقریباً نیمی از پاسخ‌گویان از زندگی خود رضایتی بالاتر از حد متوسط داشتند که این میزان در میان دختران بیش از پسران است. در مجموع پاسخ‌گویان ارزیابی مثبتی از آینده کشور نداشتند و ارزیابی منفی در خصوص گسترش رشوه و فساد اقتصادی مواد مخدر و اعتیاد جرم و بزهکاری و بی‌بندوباری اخلاقی بوده است.

- در تحقیق انجام‌شده توسط مؤسسه خرد (۱۳۸۲) با عنوان "تصویر جوانان از آینده اجتماعی، سیاسی و حقوقی جامعه" به این نتیجه رسیده که حدود نیمی از جوانان و نوجوانان (۵۳/۵ درصد) در حد زیادی نسبت به آینده و حدود ۶۶ درصد آنان در حد زیادی نسبت به عملکرد نظام سیاسی دچار ابهام هستند. ۶۸ درصد در حد زیاد اعتقاد به اعتراض به وضع موجود دارند. حدود ۴۶ درصد آنان در حد زیاد آمادگی برای اعتراض دارند. حدود ۳۰ درصد در حد زیاد تمایل به مهاجرت از کشور دارند. حدود ۵۶ درصد در حد زیاد دچار بی‌اعتمادی هستند. حدود ۲۱ درصد در حد زیاد دچار تمایلات غیر اخلاقی هستند و ۴۵ درصد در حد زیاد دارای گرایش دیگر خواهی هستند.

- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰) در تحقیقی با عنوان "وضعیت و نگرش جوانان" به این یافته رسیده است که شاخص عدم گرایش به خودکشی در بین جوانان با رقم ۸۲/۴ درصد بسیار خوب است. در این میان وضعیت دختران جوان بهتر است.

- در تحقیق انجام‌شده توسط مرکز افکارسنجی دانشجویان، تهران (۱۳۸۰) با عنوان "امید به آینده در بین دانشجویان"، نتایج نشان داد که در بخش اجتماعی بیشترین امیدواری مربوط به توسعه صنعتی و پیشرفت تکنولوژی و کم‌ترین امیدواری

- به امکان گذراندن اوقات فراغت به طور مناسب بوده است. همچنین نتایج نشان داد که در مجموع امیدواری در حد متوسط در جوانان دانشجوی وجود دارد.
- روستون^۱ (۲۰۱۰) به این نتیجه رسید که امید بین استرس روانی و کیفیت زندگی، نقش میانجی دارد و افرادی که امید به آینده بالاتری دارند، از کیفیت زندگی بالاتری هم برخوردار بوده‌اند.
- یافته‌های فردریکسون^۲ (۲۰۰۹) نشان داده است افراد امیدوار و شادمان روابط اجتماعی قوی‌تری با دوستان، همسر، همسایگان و بستگان خود دارند.
- برونک^۳ (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای رابطه بین هدف، امیدواری و رضایت از زندگی را مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد مشخص کردن هدف در زندگی، رضایت از زندگی و امیدواری را افزایش می‌دهد.
- بنسون^۴ (۲۰۰۶) در مرور مطالعات مرتبط با امیدواری می‌نویسد سطوح بالای امید با سلامت جسمی و روان‌شناختی، خود ارزشی بالا، تفکر مثبت و روابط اجتماعی رابطه مثبت دارد.
- شروین^۵ (۲۰۰۶) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسید که با افزایش امید به آینده، عزت نفس و شادکامی افزایش می‌یابد و اضطراب و افسردگی تا حد زیادی کاهش پیدا می‌کند.
- رودریگز^۶ (۲۰۰۶) طی تحقیقی نشان داد سبک تبیین و رضایت از زندگی، شادی و امید با هم رابطه دارند؛ کسانی که سبک تبیین مثبت دارند، در مجموع شادی و امید و رضایت بیشتری از زندگی دارند. در نتیجه، بین امید و رضایت از زندگی رابطه مثبت وجود دارد.
- گومز و فیشر^۷ (۲۰۰۳) در نتایج تحقیق خود نشان دادند بین هویت یکپارچه، رضایت، شادی نگرش‌های مثبت و امید و هدف‌دار شدن زندگی ارتباط وجود دارد.
- پین کورات^۸ (۲۰۰۱) به این نتیجه دست یافت که تفکرات منفی با افزایش سن زیادتر می‌شود. درواقع، تفکرات مثبت جای خود را به تفکرات منفی می‌دهد و امید به آینده کاهش می‌یابد.

1 Roston

2 Fredrickson

3 Bronke

4 Bensone

5 Shervin

6 Rodrigze

7 Gomez and Fisher

8 corat

غالب پژوهش‌های انجام‌شده نشان داده است که افراد مذهبی امیدوارتر و افراد غیر مذهبی ناامیدتر بوده‌اند. توکل و اعتقاد قلبی افراد مذهبی به یک منبع لایزال و احساس حمایت از سوی آن، میزان امیدواری در آنان را افزایش می‌دهد و به‌طور کلی این افراد از سلامت روحی و روانی بهتری برخوردار هستند. وجه تمایز تحقیق حاضر با تحقیقات دیگر (تحقیقات بخش پیشینه) در این زمینه می‌تواند این طور باشد که اولاً جامعه آماری متفاوتی دارد. دوم اینکه محل اجرای این تحقیق در استانی نوپا و رو به توسعه می‌باشد و نظرات دانش‌آموزان در خصوص امیدواری به وضعیت آینده استان می‌تواند مبنای برنامه‌ریزی‌های آتی آموزش و پرورش استان قرار گیرد. سوم اینکه ترکیب جمعیتی قومی، فرهنگی و زبانی متنوع جامعه آماری تحقیق حاضر در مقایسه با مخاطبان تحقیقات پیشینه (عمدتاً ساکن مراکز استان‌ها) می‌باشد. چهارم اینکه در تحقیق حاضر سعی شده است که برخلاف پراکندگی‌هایی که در تحقیقات پیشین در سنجش ابعاد مختلف امید به آینده وجود دارد (نظیر تحقیقات انجام‌شده توسط سازمان ملی جوانان در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۲ و سازمان صدا و سیما در تهران) ابعاد امید به آینده به‌صورتی منظم و مشخص و تا حدودی جامع مورد بررسی قرار گیرد؛ چراکه تحقیق حاضر تحقیقی کاملاً توصیفی است. در نتیجه می‌تواند و باید عمق بیشتری به توصیف امید به آینده داده شود.

فرضیه‌های پژوهش

از آنجایی که تحقیق در سطح توصیفی است، فاقد فرضیات علی (تبیینی) است، سوالات توصیفی به شرح زیر خواهد بود:

میزان امید به آینده اجتماعی جامعه بین دانش‌آموزان چقدر است؟

میزان امید به آینده اقتصادی جامعه بین دانش‌آموزان چقدر است؟

میزان امید به آینده سیاسی جامعه بین دانش‌آموزان چقدر است؟

میزان امید به آینده تحصیلی (نمرات، وضعیت تحصیلی، رشته تحصیلی مورد علاقه) بین دانش‌آموزان چقدر است؟

میزان امید به آینده شغلی (شغل مورد علاقه و مناسب) در بین دانش‌آموزان چقدر است؟

میزان امید به آینده ازدواج (ازدواج مطلوب و مورد علاقه) در بین دانش‌آموزان چقدر است؟

بین میزان امید به آینده و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (سن و جنس) دانش‌آموزان چه رابطه‌ای وجود دارد؟

بین میزان امید به آینده و ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی (محل سکونت و تحصیلات والدین، شغل والدین رشته تحصیلی فرد و ...) دانش‌آموزان چه رابطه‌ای وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است. روش پژوهش، پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق‌ساخته و مقیاس ناامیدی بک می‌باشد. تحقیق به لحاظ سطح تحقیق، تحقیقی پنهانگر و به لحاظ هدف، تحقیقی کاربردی است. جامعه آماری طرح کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان خراسان شمالی می‌باشد. حجم نمونه ۵۷۰ نفر است که با دست‌یابی به واریانس متغیر وابسته تحقیق که از آزمون مطالعه مقدماتی به دست آمد، به‌طور دقیق برآورد شده است. شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای است که به دلیل همگنی نسبتاً بالا بین طبقات تشکیل‌دهنده جامعه آماری (مدارس و شهرستان‌ها) و پایین بودن درجه همگنی درون اعضای طبقات جامعه آماری (دانش‌آموزان در رشته‌های تحصیلی مختلف و با پیشینه‌های خانوادگی متفاوت و موقعیت تحصیلی متفاوت و ...) این روش نمونه‌گیری انتخاب شده است که بر اساس این، ابتدا از میان شهرستان‌های استان، شهرستان‌های بجنورد، اسفراین، جاجرم و رازوجرگلان انتخاب و سپس از میان این سه شهرستان تعدادی مدارس دخترانه و پسرانه در مقطع متوسطه انتخاب و سپس از مدارس انتخاب‌شده برخی رشته‌های تحصیلی و سپس از بین رشته‌های انتخاب‌شده در هر دبیرستان، تعدادی کلاس و سپس تعدادی مورد نیاز دانش‌آموزان جهت انجام مصاحبه انتخاب شده‌اند.

روایی و پایایی ابزار

روایی محتوایی ابزار تحقیق از طریق استفاده از روش توافق داوران (اعضای شورای پژوهشی جهاد دانشگاهی مشهد به علاوه اعضای شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان ناظر و مشاور طرح) تأمین شده است.

پایایی ابزار تحقیق (همبستگی درونی گویه‌های یک متغیر) با آزمون آلفای کرانباخ مورد سنجش قرار گرفته است. نمره پایایی ابعاد امید به آینده به شرح زیر است:

جدول ۱. ضرایب پایایی ابعاد امید به آینده

ابعاد امید به آینده	تعداد آیتم	تعداد نمونه	میانگین (دامنه ۱-۴)	واریانس	مقدار آلفا
امیدواری کل	۳۳	۷۶	۲/۳۵	۰/۳۲	۰/۸۷
اجتماعی	۵	۷۶	۲/۳۳	۰/۲۸	۰/۶۰

تحلیل موقعیت موانع توسعه کشاورزی شالیزاری از دیدگاه روستاییان (مطالعه موردی روستاهای شهرستان لاهیجان)

محمدجواد زاهدی مازندرانی، یاسر خوش سیرت سلیمی، شهناز بختیاری

مقدار آلفا	واریانس	میانگین (دامنه ۱-۴)	تعداد نمونه	تعداد آیتم	ابعاد امید به آینده
۰/۶۸	۰/۳۸	۱/۹۸	۷۶	۵	اقتصادی
۰/۶۰	۰/۶۱	۲/۴۹	۷۶	۴	سیاسی
۰/۷۳	۰/۷۴	۲/۷۰	۷۶	۵	تحصیلی
۰/۷۱	۱/۰۱	۲/۴۰	۷۶	۶	شغلی
۰/۳۴	۱/۰۲	۲/۲۶	۷۶	۳	ازدواج
۰/۶۹	۰/۹۲	۲/۴۸	۷۶	۵	شخصی
۰/۶۰	۰/۰۳۴	۳/۲۵	۷۶	۲۰	امیدواری (مقیاس بک)

شاخص پایایی تمامی ابعاد امید به آینده (به جز بعد ازدواج که دارای گویه‌های کم‌تری بود اصلاح شد) در حد قابل قبولی می‌باشند. نتایج حاصل از اجرای آزمون تحلیل عاملی نشان می‌دهد تمامی ابعاد در مجموع ۰/۶۵ واریانس متغیر کل را تخمین زده‌اند: مجموعه عوامل اول: ۰/۳۴ واریانس متغیر کل، مجموعه عوامل دوم: ۰/۳۱ واریانس متغیر کل. همبستگی در مجموعه عوامل (جامعه و فردی)

$$F = ۰/۴۰, \text{ sig} = ۰/۰۰۱$$

یافته‌ها

توصیف پاسخ‌گویان

۵۷ درصد پاسخ‌گویان را مردان و ۴۳ درصد را زنان شامل می‌شود. ۴۳ درصد پاسخ‌گویان، دانش‌آموزان سال سوم، ۴۱ درصد سال دوم و ۱۶ درصد سال اول دبیرستان بودند. ۶۵ درصد پاسخ‌گویان از رشته‌های نظری در دبیرستان‌های دولتی، ۳۰ درصد در مدارس فنی و حرفه‌ای و ۵ درصد در مدارس نمونه دولتی تحصیل می‌کردند.

جدول ۲. میانگین متغیر امید به آینده

ابعد امیدواری به آینده	تعداد	میانگین (دامنه ۱-۴)	واریانس
اجتماعی	۵۰۷	۲/۲۳	۰/۲۸۱
اقتصادی	۴۹۹	۱/۹۸	۰/۳۸۱
سیاسی	۵۱۶	۲/۴۹	۰/۶۱۱
تحصیلی	۵۱۷	۲/۷	۰/۷۳۹
شغلی	۵۲۸	۲/۴۴	۱/۰۱۵
ازدواج	۵۳۱	۲/۷۶	۱/۰۲۶
فردی	۵۲۴	۲/۴۸	۰/۹۲۹
امیدواری کل	۵۶۸	۲/۳۵	۰/۳۲
نامیدی (بک)	۴۵۱	۳/۲۵	۰/۰۰۹

میانگین کل نمره امیدواری در ابعاد هفت‌گانه، نمره ۲/۳۵ در بازه یک تا چهار می‌باشد که بیان‌گر امیدواری در حد متوسط است که بالاترین نمره امیدواری در بعد امید به آینده تحصیلی است (میانگین ۲/۷) و کم‌ترین نمره امیدواری در بعد امیدواری به آینده اقتصادی جامعه (میانگین ۱/۹۸) است که با توجه به وضعیت خاص جامعه آماری (وضعیت محصل بودن) و آگاهی نسبی از اوضاع اقتصادی جامعه، نتیجه قابل‌انتظاری می‌باشد. میانگین سایر ابعاد امید به آینده به ترتیب بیشترین نمره به صورت زیر می‌باشد: امید به آینده سیاسی میانگین ۲/۵۰، امیدواری شخصی (فردی) با میانگین ۲/۴۹، امیدواری شخصی (فردی) با میانگین ۲/۴۹، امیدواری شغلی میانگین ۲/۴۴، امیدواری در زمینه ازدواج ۲/۲۶، امید به آینده اجتماعی ۲/۲۳ و امید به آینده اقتصادی با میانگین ۱/۹۸ به دست آمده است.

همچنین نمره امیدواری دانش‌آموزان براساس مقیاس نامیدی بک، ۰/۷ در بازه یک تا صفر می‌باشد که بیان‌گر امیدواری در حد بالا است که گوئی "من نمی‌توانم تصور کنم که در ده سال آینده زندگی‌ام چگونه خواهد بود" کم‌ترین نمره (۰/۳۵) و گوئی "انتظار موفقیت در انجام کارهای مورد علاقه" بیشترین نمره امیدواری (۰/۸۹) را داشته است.

بررسی روابط بین ابعاد مختلف امید به آینده نشان داده است که این ابعاد را می‌توان در دو دسته تقسیم‌بندی کرد؛ به گونه‌ای که دسته اول بیان‌گر امیدواری فرد نسبت به آینده اوضاع جامعه (ابعاد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی) است و دسته دوم (آینده شغلی، تحصیلی، ازدواج و فردی) بیان‌گر امیدواری فرد نسبت به آینده موقعیت خود فردی می‌باشد.

در بررسی روابط بین ابعاد مختلف امید به آینده همبستگی‌های قابل ملاحظه‌ای دیده شده است که این همبستگی‌ها توسط آزمون تحلیل عوامل نیز مورد تأیید قرار گرفته است؛ به گونه‌ای است که ابعاد امید به آینده اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه را می‌توان در یک سازه بعدی (لازم به ذکر است که هر یک از ابعاد امید به آینده خود یک سازه‌اند). قرار داد که این سازه جدید را می‌توان در سطح کلان واقعیت اجتماعی (جامعه) در نظر گرفت؛ چراکه در اینجا نگرش و دیدگاه فرد نسبت به واقعیتی کلان و مستقل از فرد (جامعه) سنجیده خواهد شد از طرف دیگر ابعاد امیدواری تحصیلی، شغلی، ازدواج و امیدواری شخصی را می‌توان در یک ابر سازه دیگر در سطح خرد واقعیت اجتماعی در نظر گرفت که بیان‌گر نگرش و دیدگاه فرد نسبت به تجربه‌ای زیست شده که متعلق به فرد می‌باشد. سنجش خواهد شد، اما بین این واقعیت گسستگی چندانی وجود ندارد؛ چراکه در کنش متقابل یکدیگر متأثر و مؤثر هستند که وجود همبستگی نسبی بین این دو واقعیت در این تحقیق ($r=0/40$) بیان‌گر این نکته است و بین تک تک ابعاد هر یک از این ابرسازه‌ها نیز همبستگی قابل توجهی وجود دارد. جدول زیر این روابط را نشان می‌دهد:

جدول ۳. همبستگی بین ابعاد متغیر تحقیق

ابعاد امیدواری	امید به آینده اجتماعی	امید به آینده اقتصادی	امید به آینده سیاسی	امیدواری تحصیلی	امیدواری شغلی
امیدواری تحصیلی	$r=0/33$ $Sig=0/001$	$r=0/29$ $Sig=0/001$	$r=0/35$ $Sig=0/001$	-----	-----
امیدواری شغلی	$r=0/32$ $Sig=0/001$	$r=0/30$ $Sig=0/001$	$r=0/23$ $Sig=0/001$	$r=0/61$ $Sig=0/001$	-----
امیدواری ازدواج	$r=0/31$ $Sig=0/001$	$r=0/29$ $Sig=0/001$	$r=0/23$ $Sig=0/001$	$r=0/40$ $Sig=0/001$	$r=0/45$ $Sig=0/001$
امیدواری فردی	$r=0/36$ $Sig=0/001$	$r=0/34$ $Sig=0/001$	$r=0/34$ $Sig=0/001$	$r=0/43$ $Sig=0/001$	$r=0/47$ $Sig=0/001$

بررسی روابط بین متغیرهای تحقیق

- آزمون مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که دانش‌آموزان پسر در مقایسه با دانش‌آموزان دختر در برخی ابعاد امید به آینده امیدواری بیشتری دارند. جدول زیر این تفاوت را نشان می‌دهد در ابعاد دیگر امیدواری (تحصیلی، شغلی و...) تفاوت معنادار و قابل ملاحظه‌ای وجود ندارد.

جدول ۴. جنسیت و امیدواری

جنسیت امیدواری	میانگین دختران	میانگین پسران	مقدار آماره و سطح معنی داری
اجتماعی	۲/۱۱	۲/۳۷	$t = ۵/۵۳$ ، $sig = ۰/۰۰۰۱$
اقتصادی	۱/۹	۲/۰۸	$t = ۲/۹۴$ ، $sig = ۰/۰۰۰۱$
سیاسی	۲/۴	۲/۶۴	$t = ۳/۶۷$ ، $sig = ۰/۰۰۰۱$
نمره کل امیدواری	۲/۳۱	۲/۴۳	$t = ۲/۲۷$ ، $sig = ۲۰\%$

- آزمون مقایسه میانگین‌ها بیان‌گر این است که دانش‌آموزان ساکن نقاط شهری در مقایسه با دانش‌آموزان ساکن روستا، در زمینه تحصیل و آینده تحصیلی امیدواری بیشتری دارند و این تفاوت معنادار است.

$$T = ۱/۹۷$$

- همچنین در بعد امیدواری شخصی (امید فردی) نیز دانش‌آموزان شهری امیدوارتر از دانش‌آموزان روستایی هستند.

$$sig = ۰/۰۰۳$$

$$T = ۲/۹۶$$

- آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که دانش‌آموزان آموزشگاه‌های نمونه دولتی در مقایسه با سایرین در ابعاد اجتماعی و سیاسی اوضاع آینده کشور امیدواری کم‌تری دارند و این تفاوت امیدواری معنادار است.

$$= ۰/۰۲۹$$

$$F = ۳/۵۶$$
 ، sig

- در سایر ابعاد امیدواری تفاوت‌های معناداری به لحاظ آماری وجود ندارد.

$$sig = ۰/۰۰۸$$

$$F = ۴/۸۹$$

- آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که بین دانش‌آموزان سال دوم و سوم به لحاظ امید به آینده سیاسی جامعه تفاوت معناداری وجود دارد به گونه‌ای که دانش‌آموزان سال سوم امیدواری بیشتری در این زمینه دارند.
 $F = ۳/۲۴$ ، $sig = ۰/۰۴$

میانگین سال دومی‌ها: ۲/۴ (در بازه ۱ تا ۴)   میانگین سال سومی‌ها: ۲/۶

- همچنین آزمون نشان داده است که دانش‌آموزان سال سوم، براساس مقیاس ناامیدی یک امیدواری بیشتری نسبت به دانش‌آموزان سال اول و دوم دارند.

$F =$

میانگین سال سوم: ۰/۷۱ (در بازه صفر تا یک)   میانگین سال اولی‌ها و دومی‌ها ۰/۷۴

تحلیل همبستگی در روابط بین متغیر سن و متغیرهای تحقیق نتایج زیر را نشان داده است:

- افزایش سن با کاهش امیدواری به آینده تحصیلی همراه بوده است. به عبارت دیگر دانش‌آموزان سال سوم در مقایسه با سایرین امیدواری کم‌تری در خصوص آینده تحصیلی‌شان دارند.

$r = -۰/۱۶$ ، $sig =$

- با افزایش سن؛ کاهش امیدواری شغلی داریم.

$r = -۰/۰۹$

با افزایش سن، کاهش امیدواری در زمینه ازدواج

$r = -۰/۱۱$

با افزایش سن، کاهش نمره کل امیدواری (ابعاد مختلف)

$r = -۰/۱۰$

بین معدل و امید به آینده تحصیلی رابطه مستقیم وجود دارد: دانش‌آموزانی که معدل بالاتری دارند در مقایسه با سایرین امیدواری بیشتری به آینده تحصیلی دارند.

$r = ۰/۱۳$ ، sig

آزمون تحلیل واریانس نشان داده است که بین سطح سواد پدر و نمره امید به آینده تحصیلی، شغلی، ازدواج و آینده فردی رابطه معنادار وجود دارد؛ البته این تفاوت (رابطه) در برخی گروه‌ها دیده شده است.

$F = ۲/۲۶$ ، sig

در متغیر امید به آینده تحصیلی، دانش‌آموزانی که پدرانشان بی‌سواد یا دارای سواد ابتدایی بودند، به‌طور متوسط امیدواری کم‌تری در زمینه تحصیل در مقایسه افرادی که تحصیلات پدرانشان فوق دیپلم تا فوق لیسانس می‌باشند، دارند. میانگین گروه اول (بی‌سواد و ابتدایی): ۲/۵

۲/۹

در متغیر آینده شغلی و آینده فردی نیز همین تفاوت بین دو گروه مذکور (بی‌سواد و ابتدایی / فوق دیپلم تا فوق لیسانس) دیده شده است.

$F = ۳/۷۳$ ، $sig = ۰/۰۰۱$

$F = ۲/۰۳$ ، sig

میانگین گروه دوم: (آینده شغلی) ۲/۷

میانگین گروه اول (آینده شغلی): ۲/۲

میانگین گروه دوم (آینده فردی): ۲/۷

میانگین گروه اول (آینده فردی): ۲/۳

همچنین آزمون تحلیل واریانس تفاوت معناداری بین گروه دانش‌آموزانی که پدرانشان دارای تحصیلات فوق دیپلم تا فوق لیسانس هستند و سایر گروه‌ها بر حسب متغیر امید به آینده ازدواج نشان داده است:

$= ۰/۰۰۱$

$F = ۳/۳۶$ ، sig

میانگین سایر گروه‌ها (آینده ازدواج): ۲/۱

میانگین گروه اول (آینده ازدواج): ۲/۶

آزمون تحلیل واریانس نشان داده است دانش‌آموزانی که مادرانشان بی‌سواد یا دارای سواد ابتدایی هستند در مقایسه با سایرین امیدواری کم‌تری در زمینه آینده تحصیلی دارند.

$= ۰/۴۳$

$F = ۲/۰۹$ ، sig

میانگین سایر گروه‌ها (آینده تحصیلی): ۲/۹

میانگین گروه اول (آینده تحصیلی): ۲/۶

آزمون F نشان داده است دانش‌آموزانی که پدرانشان دارای مشاغل کارمندی و فرهنگی هستند، در مقایسه با افرادی که پدرانشان مشاغل کارگری و کشاورزی دارند امیدواری بیشتری در زمینه آینده تحصیلی دارند؛ اما با سایر گروه‌ها (مشاغل، آزاد، بازنشسته و ....) تفاوت معناداری ندارند.

$= ۰/۰۰۲$

$F = ۳/۰۷۷$ ، sig

میانگین سایر گروه‌ها (آینده تحصیلی): ۲/۵

میانگین گروه اول (آینده تحصیلی): ۳

همچنین آزمون تحلیل واریانس نشان داده است دانش‌آموزانی که پدرانشان مشاغل کارمندی و فرهنگی دارند در مقایسه با افرادی که پدرانشان مشاغل آزاد، کارگری و کشاورزی دارند امیدواری بیشتری در زمینه آینده ازدواج دارند؛ اما

با سایر گروه‌ها (مشاغل پزشکی، مهندسی، بازنشسته و ...) تفاوت معناداری ندارند. $F = ۲/۱۴$ ، sig = ۰/۳۱

میانگین گروه اول (آینده ازدواج): ۲/۷ میانگین سایر گروه‌ها (آینده ازدواج): ۲/۲

آزمون تحلیل واریانس رابطه معناداری بین شغل مادر و ابعاد امیدواری به آینده نشان نداده است.

آزمون تحلیل واریانس نشان داده است که بین دانش‌آموزان شهرهای مختلف استان (شهرهای برخوردار، نیمه برخوردار، نابرخودار) تفاوت معناداری به لحاظ ابعاد امید به آینده وجود دارد. در مجموع نمرات ابعاد امید به آینده در میان دانش‌آموزان ساکن جاجرم به‌طور متوسط میانگین بالاتری در مقایسه با دیگر دانش‌آموزان دارند. $F = ۵/۴۶$ ، sig = ۰/۰۰۱

میانگین نمره کل دانش‌آموزان جاجرمی ۲/۵۱، دانش‌آموزان رازوجرگلان ۲/۴۹، دانش‌آموزان بجنورد ۲/۳۴، دانش‌آموزان اسفراین ۲/۱۸ می‌باشد. این تفاوت میانگین در همه ابعاد امید به آینده به‌جز ابعاد اقتصادی و سیاسی معنادار می‌باشد. همچنین در مقیاس ناامیدی بک نیز دانش‌آموزان اسفراینی در مقایسه با سایرین امیدواری کم‌تری دارند. $F = ۳/۸۵$ ، sig = ۰/۰۱

نتیجه‌گیری

در اینجا سعی بر آن است که نتایج توصیفی به‌دست‌آمده در ارتباط با نتایج تحقیقات و مطالعات پیشین مورد مقایسه قرار گیرد.

براساس نظریه امیدواری اشنايدر مفهوم امید و امیدواری دارای چند جزء است؛ اهداف که مسیر و مقصد غایی تلاش فرد در حالت انگیزش امیدواری می‌باشد. اهداف برای آنکه بتوانند افکار ما را به خود معطوف کنند باید از ارزش کافی برخوردار باشند. جزء دوم، تفکرات کارآمد است که در بردارنده استراتژی‌ها و راهبردهای فکری است که مسیرهای رسیدن به اهداف را مشخص می‌کنند. جزء سوم، تفکرات اضطراری مبتنی بر هدف‌جویی است که میزان موفقیت و تلاش‌های انجام‌شده فرد را در مسیر رسیدن به اهداف مشخص می‌کنند. جزء چهارم موانع است: شرایط و محدودیت‌های تقریباً پیش‌بینی نشده‌ای است که در مسیر نیل به اهداف پیش روی افراد قرار می‌گیرد. این موانع معمولاً زمانی بیشتر تجربه می‌شوند که فرد به مسیرهای متعددی در رسیدن به هدف فکر کند از نظر اشنايدر (۱۹۹۴) افرادی که از روحیه امیدواری بالاتری برخوردارند توانایی فکر کردن به مسیرهای چندگانه دارند. در نتیجه موانع بیشتری در مقایسه با سایرین تجربه

می‌کنند که در هنگام مواجهه با موانع، تفکرات کارآمد مسیرهای جدید را موجب می‌شوند و تفکر اضطراری انگیزه‌های لازم برای کانال زدن به مسیرهای متفاوت را ایجاد می‌کند.

در این تحقیق جامعه آماری (دانش آموزان) با توجه به موقعیت خاصی که در جامعه دارند، بالطبع اهدافی نظیر: دنبال کردن تحصیل کسب مدارج علمی، دستیابی به شغل آبرومند و ضمناً دارای درآمد مکفی، کسب اعتبار، اجتماعی در جامعه و نظایر آن را دنبال می‌کنند و در این مسیر، در فرآیند اجتماعی شدن در مدرسه، خانواده و جامعه به یک سری استراتژی‌هایی در رسیدن به اهداف خود صرف نظر از کارآمد بودن یا نبودن آن‌ها در زندگی دست می‌یابند و با وضعیت روانی- اجتماعی خاصی که دارند، به یک مجموعه تفکرات اضطراری مبتنی بر هدف‌جویی دست می‌یابند و با توجه به جایگاهی که در جامعه دارند با یک سری محدودیت‌های محیطی از سوی جامعه و خانواده مواجه می‌شوند و در این مواجهه است که آنان مسیرهای متفاوتی برای رسیدن به هدف انتخاب می‌کنند؛ به‌عنوان مثال دانش‌آموزانی که تحصیل را صرفاً برای دستیابی به شغل دنبال می‌کنند، ممکن است پس از مشاهده و درک وضعیت نابسامان و آشفته بازار کار فارغ‌التحصیلان، تحصیل را به کل رها کرده و مسیرهای دیگری را برای شاغل شدن انتخاب کند. (پدیده‌ای که امروزه خود را به صورت کاهش قابل توجه در استقبال دانش‌آموزان پسر از شرکت در کنکور و ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر در مقایسه با دانش‌آموزان دختر نشان داده است؛ چراکه برای دانش‌آموزان دختر کسب شغل از طریق تحصیل الویت اول نمی‌باشد، بلکه کسب اعتبار اجتماعی، داشتن یک ازدواج موفق و همسر ایده‌آل اولویت بالاتری دارد. در این تحقیق، تفاوت معناداری بین نمره امیدواری تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر دیده نشده است و هر دو گروه امیدواری در حد متوسطی به تحصیل و آینده تحصیلی دارند. این تفاوت می‌تواند به این نکته برگردد که پسران احساس کنترل و خودمختاری بیشتری در امور خود نسبت به محیط‌های اجتماعی جامعه دارند، ضمن اینکه با توجه به ساختار تربیتی و فرهنگی خانواده‌ها، دختران بیشتر موضوع هنجارها و کنترل اجتماعی قرار می‌گیرند. درنهایت می‌توان به این فرضیه دست یافت که "بین احساس کنترل و آزادی عمل در امور و میزان احساس امیدواری رابطه مستقیم وجود دارد" که البته این فرضیه می‌تواند در تحقیقات بعدی مورد آزمون قرار گیرد.

در بررسی و مقایسه نتایج حاضر با تحقیقات پیشین نتایج هم‌سو و غیر هم‌سویی دیده شده است؛ البته این هم‌سویی ناهم‌سویی فقط در خصوص متغیرهای مشترک می‌تواند مورد قضاوت قرار گیرد. ضمن اینکه جامعه آماری تحقیقات پیشین تا حدودی متفاوت با جامعه آماری تحقیق حاضر می‌باشند.

کمترین نمره امیدواری در میان جوانان شهر مشهد در تحقیق نیمروزی (۱۳۸۴) به مقوله بیکاری و نبود امنیت شغلی اختصاص داشته است. نتایج سایر تحقیقات نظیر تحقیق حاجیان و نصیری (۱۳۸۲) جمالیان و سیف الاسلامی (۱۳۷۹) و صدرا حامی و دیگران (۱۳۸۳) نیز با نتیجه تحقیق حاضر در این مقوله هم‌سو بوده است.

کمترین نمرات امیدواری در تحقیق حاضر به مواردی چون: مهار و کنترل تورم، کاهش ترافیک و آلودگی، کاهش میزان طلاق و کاهش ناامنی‌های سیاسی در مرزها، قبولی در کنکور دانشگاه‌های دولتی، تأمین هزینه ازدواج اختصاص داشته است که در بررسی نتایج تحقیقات پیشین نتایج تحقیق مؤسسه خرد (۱۳۸۲)، تحقیق صدا و سیما در خصوص امید به آینده اقتصادی در بین شهروندان تهرانی، پژوهش مرکز افکارسنجی دانشجویان (۱۳۸۰) و تحقیق سازمان ملی جوانان (۱۳۸۲) در حد زیادی هم‌سو با نتایج تحقیق حاضر می‌باشد که مواردی چون پایین بودن میزان امیدواری به بهبود وضعیت اقتصادی به‌ویژه مهار تورم، کاهش ترافیک، کاهش ناامنی‌ها و خشونت‌های سیاسی، تأمین شرایط آسان‌تر برای ازدواج بیشتر مشهود بوده است. در مجموع مقایسه این نتایج می‌توان به این جمع‌بندی رسید با وجود تفاوت‌های قابل توجهی که در جامعه آماری، زمان اجرای تحقیق، هزینه اجرای طرح، مکان اجرای تحقیق، نوع تخصص محقق و سایر موارد تحقیقات مورد بررسی وجود دارد اما می‌توان به نقاط مشترک قابل توجهی از نگرش و نظرات جوانان (دانشجو، دانش‌آموز و سایرین) نسبت به آینده اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جامعه و آینده شغلی، تحصیلی و ازدواج دست پیدا کرد که در حال حاضر با توجه به محدودبودن تحقیقات انجام شده در موضوع امید به آینده امکان انجام فراتحلیل نتایج این گونه مطالعات وجود ندارد که در آینده با توجه به افزایش حجم تحقیقات در این زمینه می‌توان فراتحلیلی از نتایج به‌دست‌آمده انجام داد و به ترکیبی جدید از نتایج دست یافت.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی که با حمایت مالی و پشتیبانی سازمان آموزش و پرورش خراسان شمالی انجام شده است.

منابع

- جمالیان، محمود و ستاری، سیف الاسلام (۱۳۷۹) بررسی دیدگاه‌های دانشجویان پرستاری، مامایی و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی همدان نسبت به آینده خود، همدان طرح پژوهشی.
- حاجیان، کریم الله، نصیری آزاده (۱۳۸۲)، ارزیابی نگرش دانشجویان پزشکی از آینده شغلی در دانشگاه علوم پزشکی بابل، مازندران طرح پژوهشی.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۲) گزارش از میزان امید به آینده در بین جوانان تهران، طرح پژوهشی.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰) وضعیت و نگرش جوانان ایران، تهران طرح پژوهشی.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۳) جوانان و نگاه به آینده، تهران طرح پژوهشی.
- صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۱)، امید به آینده اقتصادی، تهران طرح پژوهشی.
- صدرا حامی، نفیسه و دیگران، (۱۳۸۳) نگرش دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی؛ اصفهان طرح پژوهشی.
- صفری شالی، رضا، طوافی، پویا (۱۳۹۷) «بررسی میزان امید به آینده و عوامل مؤثر بر آن در بین شهروندان تهرانی»، مجله فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال نهم، شماره ۳۵: ۱۱۷-۱۵۷.
- علیزاده اقدام، محمدباقر (۱۳۹۱) «بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن»، مجله جامعه شناسی کاربردی دوره بیست و سوم زمستان ۱۳۹۱ شماره ۴.
- مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (۱۳۸۰) امید به آینده در بین دانشجویان، تهران طرح پژوهشی.
- مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (۱۳۸۳) بررسی میزان امیدواری شهروندان تهرانی به آینده سیاسی جامعه، تهران، طرح پژوهشی.
- محققان، زهرا؛ پرچم، اعظم (۱۳۹۱)، ماهیت امید، مقایسه تطبیقی بین اسلام و مسیحیت، مجله معرفت ادیان، شماره ۱: ۷-۲۶.
- مؤسسه پژوهشی خرد (۱۳۸۲) ابهام از آینده و الگوی شخصیتی نسل جوان، تهران، طرح پژوهش.
- مهدوی، رحمان (۱۳۸۴)، بررسی میزان امیدواری در بین دانشجویان دانشکده‌های مهندسی و ادبیات دانشگاه فردوسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.

نیمروزی، نوروز (۱۳۸۴) بررسی میزان امیدواری به آینده در بین جوانان شهر مشهد، طرح پژوهشی، مشهد، مؤسسه مشاوره . پژوهشهای اجتماعی آستان قدس رضوی.

Rustoen, T., Cooper B. A., Miaskowski, C. H. (2010). "The Importance of Hope as a Mediator of Psychological Distress and Life Satisfaction in a Community Sample of Cancer Patients". *Cancer Nursing*. Vol.33 (4):258- 67.

-Snyder C. R, Harris C., Anderson J. R. (1991). "The will and the ways: development and validation of an individual-differences measure of hope". *Journal of Personality and Social Psychology*, 60: 570-585.

-Snyder C. R., Rand K. L., Siigmon D. R. (2002). "Hope theory: Amember of positive psychology family". In C. R. Snyder & Lopez. *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford University Press: 257-256.

-You, S., Furlong, M. J, Felix, E., Sharkey, J. D., &Tanigawa, D. (2008). "Relations among school connectedness, hope, life satisfaction, and bully victimization". *Psychology in the Schools*, 45: 5-25

An Examination of the Level of Hope for the Future among Secondary School Students in North Khorasan Province

Noruozi Nimrooz Navakhi^{1*}, Bahman Bayangani²

Date Received:

23 May 2025

Date Accepted:

5 September 2025

Keywords:

hope for the future, students, secondary level, North Khorasan

Abstract

Futurism is a part of human nature. Humans are alive with hope and with hope they strive for a bright. The present research was conducted with the aim of knowing the level of hope for the future among secondary school students in North Khorasan province. The research method, survey method and data collection tool is a researcher-made questionnaire plus the Beck Hopelessness Scale (HS). The statistical population is all secondary school students of the province. The studied sample, using the Cochran formula, is the number of 570 secondary school students in the four cities of Bojnord, Esfrain, Jajarm and Raz and Jargalan. The multi-stage random cluster sampling method is simple. The obtained results show that the total score of hope is average (score 2.35 out of 4). Male students have more hope than female students. The highest score of hope is assigned to the dimension of hope for the educational future and the lowest score of hope is assigned to the hope for the economic future of the society..

¹ Assistant Professor, Department of Social and Political Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran.nimroozi58@gmail.com

² Assistant Professor, Department of Social and Political Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran.b.bayangani@gu.ac.ir